[2023] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 823

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਯੀ @ ਸੇਨ

ਬਨਾਮ

ਰਾਜ ਪੰਜਾਬ

(ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 2010 ਦਾ 2010)

ਜਨਵਰੀ 12, 2023

[ਬੀ. ਆਰ. ਗਵਾਈ ਅਤੇ ਐਮ. ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ]

ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 – ਧਾਰਾਵਾਂ 302 ਅਤੇ 84 – ਪਾਗਲਪਨ ਦੀ ਦਲੀਲ – "ਸਕਿਜੋਫ੍ਰੇਨੀਆ" – ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 302 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਦੁਕਾਨ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਉਕਸਾਹਟ ਅਤੇ ਪੂਰਵ-ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਉਸ 'ਤੇ ਇੱਕ ਲੋਹੇ ਦੀ ਤਾਲਾ ਪਲੇਟ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਾਇਆ – ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ, ਬਚਾਵ ਪੱਖ ਨੇ ਪਾਗਲਪਨ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ – ਘਟਨਾ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਸ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਥੇ ਇਹ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਚਿੰਤਾ ਨਿਊਰੋਸਿਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆਤਮਕ ਉਦਾਸੀ ਨਾਲ ਪੀੜਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਐਸਿਡ ਪੈਪਟਿਕ ਬੀਮਾਰੀ ਅਤੇ ਹਲਕੇ ਹਾਈਪਰਟੈਂਸ਼ਨ ਦੇ ਲੱਛਣ ਹਨ ਅਤੇ ਇਲਾਜ ਸਕਿਜੋਫ੍ਰੇਨੀਆ ਲਈ ਮਤਲਬੀ ਸੀ – ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਦੋ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਗਵਾਹੀ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਕਿਜੋਫ੍ਰੇਨੀਆ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ – ਮੁਕੱਦਮੇ 'ਤੇ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਕਤ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ, ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ – ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਰੁਖ ਕੀਤਾ – ਫੈਸਲਾ: ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੇ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ – ਹੋਰ, ਸਿਰਫ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਫਿੱਟ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਕ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਪਾਗਲਪਨ ਦੀ ਸੂਚਕ ਹੈ – ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅਤੇ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਬੋਝ ਇੱਕ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਣ ਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 – ਧਾਰਾ 84 – ਪਾਗਲਪਨ ਦੀ ਦਲੀਲ – ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 84 ਸਿਰਫ 'ਕਾਰਵਾਈਆਂ' ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ – ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਇੱਕ ਅਸਵਸਥ ਮਨ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਵੇ – ਇੱਕ ਅਸਵਸਥ ਮਨ ਦਾ ਹੋਣਾ ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਲਾਗੂਤਾ ਲਈ ਇੱਕ ਅਨਿਵਾਰਯ ਸ਼ਰਤ ਹੈ – ਇੱਕ ਸਿਰਫ ਮੈਡੀਕਲ ਪਾਗਲਪਨ ਨੂੰ ਮਨ ਦੀ ਅਸਵਸਥਤਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ – ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੇਸ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਮੈਡੀਕਲ ਪਾਗਲਪਨ ਤੋਂ ਪੀੜਿਤ ਹੈ, ਨੇ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ; ਪਰੰਤੂ, ਟੈਸਟ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਾਗਲਪਨ ਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 84 ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕੇ – ਇੱਕ 823

ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਜਾਂ ਸਮਝਣ ਦੀ ਅਸਮਰੱਥਤਾ ਕਿ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਗਲਤ ਹੈ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ।

ਮੈਕਸਿਮਜ਼ – ਐਕਟਸ ਨੋਨ ਰੀਅਮ ਫੈਸਿਟ ਨਿਸੀ ਮੈਂਸ ਸਿਤ ਰੇਆ – ਅਸਵਸਥ ਮਨ – ਇੱਕ ਅਸਵਸਥ ਮਨ

ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਗਲਤ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਉਹ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ – ਜਦੋਂ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 – ਧਾਰਾਵਾਂ 8, 105 – ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 105, ਜੋ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਦਾ ਬੋਝ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਅਪਵਾਦ ਹਨ – ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਆਮ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਅਪਵਾਦ ਅਧੀਨ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਬੋਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 84 ਅਧੀਨ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਸਮੇਂ, ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਦੀ ਅਵਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ – ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਫੌਜਦਾਰੀ ਤਰੀਕਾ ਕੋਡ, 1973 – ਅਧਿਆਇ XXV – ਧਾਰਾਵਾਂ 329-339 – ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਕਸਦ – ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਅਧੀਨ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਅਸਵਸਥ ਮਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਸਾਮਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਮਿਲੇ, ਨਾ ਕੇਵਲ ਉਸ ਦੀ ਤਰਕ ਸਮਰੱਥਾ ਕਾਰਨ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਜੋਂ ਵੀ ਵਰਤਾਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਅਪੰਗਤਾ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ – ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਉਪਚਾਰਾਤਮਕ ਉਪਾਯ ਲੱਭਣਾ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਨਿਆਂ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਦਾਲਤ

ਫੈਸਲਾ : 1. ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 84 ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ "ਕੁਝ ਵੀ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਹੈ" ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਕਤ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਨੀਯ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਪਿੱਛੇ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਸੰਕੇਤ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਇੱਕ ਅਸਵਸਥ ਮਨ ਤੋਂ ਨਿਕਲੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸਵਸਥ ਮਨ ਦਾ ਅਸਤਿਤਵ ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਲਾਗੂਤਾ ਲਈ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸ਼ਰਤ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਅਸਵਸਥ ਮਨ ਹੀ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਕਿਸਮ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਣਨਾ। ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਕਿਸਮ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਗਲਤ ਹੈ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ, ਅਸਵਸਥ ਮਨ ਤੋਂ ਉਭਰਨ ਵਾਲੀ ਅਸਮਰੱਥਤਾ ਦਾ ਤੱਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 4]

2. ਇਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਇੱਕ ਅਸਵਸਥ ਮਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੈ ਜੋ ਉਪਰੋਕਤ ਅਸਮਰੱਥਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਪਰਖ ਇੱਕ ਸਮਝਦਾਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਕੇਵਲ ਮੈਡੀਕਲ ਪਾਗਲਪਨ ਨੂੰ ਅਸਵਸਥ ਮਨ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਮੈਡੀਕਲ ਪਾਗਲਪਨ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ, ਪਰਖ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਾਗਲਪਨ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 84 ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਕਿਸਮ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਗਲਤ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਮਝਣ ਦੀ ਅਸਮਰੱਥਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਮੈਕਸਿਮ, ਐਕਟਸ ਨੋਨ ਰੀਅਮ ਫੈਸਿਟ ਨਿਸੀ ਮੈਂਸ ਸਿਤ ਰੇਆ, ਯਾਨੀ ਕਿ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਦੋਸ਼ੀ ਇਰਾਦੇ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ, 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਫੌਜਦਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਮੌਲਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਤੱਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਅਸਵਸਥ ਮਨ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਦੇ ਯੋ

2. ਸਬੂਤ ਦਾ ਭਾਰ ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਸਾਬਤ ਕਰੇ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਪਾਗਲ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਭਾਰ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਮਲਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਚਿਤ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਤਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸਵਸਥ ਮਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਾਗਲਪਨ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸੰਦੇਹ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰੇ। ਦੂਜੇ, ਇਹ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ, ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਅਭਿਯੋਗ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਗਲਪਨ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਵਸਥ ਮਾਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਰਯਾਪਤ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਉਪਲਬਧ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਧਾਰਣਾ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 105, ਜੋ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਦਾ ਭਾਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਦੇ ਅਪਵਾਦ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਆਮ ਸਿਦਾਂਤ ਵਜੋਂ,

ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਅਪਵਾਦ ਹੇਠ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਭਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 84 ਅਧੀਨ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਉਣ ਸਮੇਂ, ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਦੀ ਅਵਧਾਰਣਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਬਿਹਤਰ ਤਰੀਕਾ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਵਿੱਚ ਝਾਤ ਪਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। [ਪੈਰਾ 8 ਅਤੇ 9]

3. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 84 ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਨੀਯ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ, ਅਭਿਯੋਗ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਹਨ। ਏਜੰਸੀ ਨੂੰ ਅਸਵਸਥਤਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾਂਚ ਉਠਾਉਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 84 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ, ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਕੰਮ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 84 ਦੇ ਸਖਤੀ ਅਧੀਨ ਅਸਵਸਥ ਮਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 10 ਅਤੇ 11]

4. ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ (ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ.) ਦੇ ਅਧਿਆਇ 25 ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਦਿਆਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ 2009 ਵਿੱਚ ਸੋਧਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਸਮੇਤ, ਇਹ ਗੱਲ ਵਿਚਾਰਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 84 ਅਧੀਨ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵੱਡੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪਰੀਖਿਆ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਦੋਸਤਾਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਰੂਪ ਤੋਂ ਅਸਥਿਰ ਹੋਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 84 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਅਧੀਨ ਪੂਰੀ ਸੋਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਮਾਨਸਿਕ ਰੂਪ ਤੋਂ ਅਸਥਿਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ ਉਸ ਦੀ ਸੋਚ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਕਾਰਨ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਅਕਸ਼ਮਤਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਉਪਚਾਰਾਤਮਕ ਉਪਾਯ ਲੱਭਣਾ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਨਿਆਂ ਕਰਨਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 17 ਅਤੇ 16]

ਸੁਰੇਂਦਰ ਮਿਸ਼ਰਾ ਬਨਾਮ ਝਾਰਖੰਡ ਰਾਜ (2011) 11 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 495 : [2011] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 133; ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਗੌਂਡ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (2008) 16 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 109 : [2008] 12 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 949; ਬਾਪੂ @ ਗਜਰਾਜ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ 2007 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 66 : [2007] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 917; ਦਾਹਿਆਭਾਈ ਛਗਨਭਾਈ ਠੱਕਰ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1964 ਐਸ.ਸੀ. 1563 : [1964] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 361; ਦੇਵੀਦਾਸ ਲੋਕਾ ਰਾਠੌਡ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ (2018) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 718 : [2018] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 767 – ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਕੇਸ ਲਾਅ ਰੈਫਰੈਂਸ

[2011] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 133 ਪੈਰਾ 7 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ

[2008] 12 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 949 ਪੈਰਾ 7 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ

[2007] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 917 ਪੈਰਾ 7 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ

[1964] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 361 ਪੈਰਾ 12 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ

[2018] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 767 ਪੈਰਾ 14 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ

ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲੇਟ ਜੁਰਿਸਡਿਕਸ਼ਨ : ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 2010 ਦੀ 2010।

ਬੰਬਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਗੋਆ ਬੈਂਚ ਦੇ 02.06.2008 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ, ਸੀ.ਆਰ.ਐਲ.ਏ. ਨੰਬਰ 63 ਦੀ 2006।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ

ਐਮ. ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ।

"ਕੀ ਹੈਮਲੇਟ ਨੇ ਲਾਏਰਟੀਜ਼ ਨਾਲ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ? ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੈਮਲੇਟ। ਜੇ ਹੈਮਲੇਟ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਤਾਂ ਲਾਏਰਟੀਜ਼ ਨਾਲ ਗਲਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੈਮਲੇਟ ਇਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ; ਹੈਮਲੇਟ ਇਸ ਨੂੰ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਹ ਕੌਣ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਉਸ ਦੀ ਪਾਗਲਪਨ। ਜੇ ਇਹ ਅਜੇਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੈਮਲੇਟ ਉਸ ਧੜੇ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਗਲਤੀ ਹੋਈ ਹੈ; ਉਸ ਦਾ ਪਾਗਲਪਨ ਗਰੀਬ ਹੈਮਲੇਟ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ।"

-ਵਿਲੀਅਮ ਸ਼ੇਕਸਪੀਅਰ

(ਸ੍ਰੋਤ : ਹੈਮਲੇਟ, ਡਬਲਿਊ.ਐਸ. (ਨਾਟਕ) ਐਕਟ-5 ਸੀਨ-2 ਲਾਈਨ-245)

1. ਲਾਏਰਟੀਜ਼ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਲਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਗਲਤ ਪਛਾਣ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਕਤਲ ਕੀਤਾ, ਹੈਮਲੇਟ ਅਸਥਾਈ ਪਾਗਲਪਨ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਜੇਹਾ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦਿਆਂ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਰਜ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਤੀਜਾ ਵਿਅਕਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਭੁਗਤਣਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧੀ ਦੇ ਬਜਾਏ ਪੀੜਤ ਵਜੋਂ ਵਰਤਾਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਹੈਮਲੇਟ ਦਾ ਕਾਰਜ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 ਦੀ ਧਾਰਾ 300 ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਅਸਵਸਥ ਮਨ ਦਾ ਕਾਰਜ ਇਸ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਰਾਹੀਂ, ਸ਼ੇਕਸਪੀਅਰ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਗਲਪਨ ਦੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਸਹੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਪਿਆ।

2. ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 (ਇਥੇ 'ਆਈਪੀਸੀ' ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ) ਦੀ ਧਾਰਾ 84 ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਪਾਗਲਪਨ ਦੀ ਦਲੀਲ ਚੁੱਕਦਿਆਂ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਗੋਆ ਵਿੱਚ ਬੰਬਈ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ ਸਿੱਧੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਲਟਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸੈਸ਼ਨਜ਼ ਜੱਜ, ਐਸ.ਜੀ. ਮਾਰਗਾਓ-ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 84 ਦੀ ਲਾਗੂਤਾ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਨਿਪਟ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਧਿਆਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਸੀਂ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

3. ਅਸੀਂ ਨਿਯੁਕਤ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਆਫਤਾਬ ਅਲੀ ਖਾਨ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਲੀਗਲ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਕਮੇਟੀ ਤੋਂ।

ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 ਦੀ ਧਾਰਾ 84

"84. ਅਸਵਸਥ ਮਨ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਕਾਰਜ। - ਕੋਈ ਵੀ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ, ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਮਨ ਦੀ ਅਸਵਸਥਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਕਾਰਜ ਦੀ ਕਿਸਮ ਜਾਂ ਇਹ ਕਿ ਉਹ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਗਲਤ ਹੈ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਦੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ।"

4. ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 84 ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ "ਕੋਈ ਵੀ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਹੈ"। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਨੀਯ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੀ ਮੰਸ਼ਾ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਸੰਕੇਤ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਕਾਰਜ ਇੱਕ ਅਸਵਸਥ ਮਨ ਤੋਂ ਨਿਕਲੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਇੱਕ ਅਸਵਸਥ ਮਨ ਦਾ ਹੋਣਾ ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਲਾਗੂਤਾ ਲਈ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸ਼ਰਤ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਅਸਵਸਥ ਮਨ ਹੀ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਾਰਜ ਦੀ ਕਿਸਮ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਣਨ ਦੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਕਾਰਜ ਦੀ ਕਿਸਮ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਵੀ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ

ਕਿ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਾਰਜ ਗਲਤ ਹੈ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ, ਅਸਵਸਥ ਮਨ ਤੋਂ ਉਭਰਨ ਵਾਲੀ ਅਸਮਰੱਥਤਾ ਦਾ ਤੱਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

5. ਇਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਸਮਰਥ ਮਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੈ ਜੋ ਅਸਮਰਥਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਹੈ। ਪਰਖ ਇੱਕ ਸਮਝਦਾਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਕੇਵਲ ਮੈਡੀਕਲ ਪਾਗਲਪਨ ਨੂੰ ਮਨ ਦੀ ਅਸਮਰਥਤਾ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੇਸ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਮੈਡੀਕਲ ਪਾਗਲਪਨ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ, ਪਰਖ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਾਗਲਪਨ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 84 ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਅਸਮਰਥਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਕਿਸਮ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਗਲਤ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰਥ ਹੋਵੇ।

6. ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਹੈ, ਐਕਟਸ ਨੋਨ ਫੈਸਿਟ ਰੀਅਮ ਨਿਸੀ ਮੈਂਸ ਸਿਤ ਰੇਆ, ਅਰਥਾਤ, ਇੱਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਤਬ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ ਜਦ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਦੋਸ਼ੀ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਆਪਰਾਧਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਮੌਲਿਕ ਸਿਦਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਤੱਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਅਸਮਰਥ ਮਨ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ, ਜੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰਥ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਗਲਤ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਉਹ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਬਗਾਵਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜੋ ਕਿ ਸਮਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਮਦਦ ਦੀ ਲੋੜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੀੜਤ ਵਜੋਂ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਅਜ਼ਮਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਉਸ ਬੱਚੇ ਵਰਗੀ ਹੈ ਜੋ ਨਾ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ।

7. ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ:

ਸੁਰੇਂਦਰ ਮਿਸ਼ਰਾ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਝਾਰਖੰਡ (2011) 11 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 495

"11. ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਜੋ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 84 ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਾਗਲਪਨ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਪਾਗਲਪਨ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਬਦ "ਮਾਨਸਿਕ ਅਸਥਿਰਤਾ" ਨੂੰ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਗਲਪਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਸ਼ਬਦ "ਪਾਗਲਪਨ" ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰੇ ਅਰਥ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਵਿਕਾਰ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਡਿਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਮਾਨਸਿਕ ਬੀਮਾਰੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਸਿਰਫ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਅਜੀਬ, ਚਿੜਚਿੜਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਦਿਮਾਗ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਾਂ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਜਿਸ ਸ਼ਾਰੀਰਿਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਨੇ ਪੀੜਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਉਸਦੀ ਅਕਲ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਕੁਝ ਅਜੀਬ ਕਾਰਜ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਛੋਟੇ ਅੰਤਰਾਲਾਂ 'ਤੇ ਪਾਗਲਪਨ ਦੇ ਦੌਰੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕਿ ਉਹ ਮਿਰਗੀ ਦੇ ਦੌਰੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਅਸਾਮਾਨਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਵਿਵਹਾਰ ਅਜੀਬ ਹੈ, ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 84 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹਨ।"

ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਗੌਂਡ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (2008) 16 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 109

"10. "7. ਧਾਰਾ 84 ਮਾਨਸਿਕ ਅਸਥਿਰਤਾ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਵਿੱਚ "ਮਾਨਸਿਕ ਅਸਥਿਰਤਾ" ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪਾਗਲਪਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਸ਼ਬਦ 'ਪਾਗਲਪਨ' ਦੀ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਸਹੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜੋ ਮਾਨਸਿਕ ਵਿਕਾਰ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਡਿਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਹਰ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ, ਜੋ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਾਗਲਪਨ ਅਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਪਾਗਲਪਨ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਾਗਲਪਨ

ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਮੈਡੀਕਲ ਪਾਗਲਪਨ ਨਾਲ...”

ਬਾਪੂ @ ਗਜਰਾਜ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ 2007 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 66

“10. ਧਾਰਾ 84 ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਮਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਐਕਟਸ ਨੋਨ ਰੇਉਮ ਫੈਸਿਟ ਨਿਸੀ ਮੈਨਸ ਸਿਟ ਰੇਆ (ਇੱਕ ਕਾਰਜ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਜਦ ਤੱਕ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਇਰਾਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ)। ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਇਰਾਦਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਪਾਗਲ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਹਨਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਆਜ਼ਾਦ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ (ਫੁਰਿਓਸ ਇਸ ਨੁੱਲਾ ਵੋਲੰਟਾਸ ਏਸਟ)।

11. ਖੇਤਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਾਭ ਕੇਵਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਦੋਸ਼ੀ ਮਾਨਸਿਕ ਬੀਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਅਜਿਹੀ ਸੋਚ ਦੀ ਖਾਮੀ ਹੇਠ ਸੀ, ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਕਿਸਮ ਅਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਜੋ ਉਹ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਾਂ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਗਲਤ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਤਰ ਦਾ ਲਾਭ ਦੇਣ ਜਾਂ ਨਾ ਦੇਣ ਦਾ ਨਿਰਣਾਇਕ ਸਮਾਂ ਉਹ ਸਮਾਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਪਰਾਧ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ, ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਕਿਸਮ ਤੋਂ ਲਈ ਗਈ ਦਲੀਲਾਂ ਉੱਤੇ ਪਾਗਲਪਨ ਦੇ ਬਚਾਅ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਖਤਰਨਾਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਕੇਵਲ ਮਾਨਸਿਕ ਅਸਥਿਰਤਾ ਜੋ ਕਿ ਮਨ ਦੀਆਂ ਸੋਚਣ ਦੀਆਂ ਸਮਰੱਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੱਟ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਪਰਾਧਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਟੀਫਨ ਨੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਲਾਅ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਵੋਲ. II, ਪੰਨਾ 166 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਸੌਂ ਰਹੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਿਰ ਇਸ ਲਈ ਕੱਟ ਦੇਵੇ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਗਣ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਲੱਭਦਿਆਂ ਦੇਖਣਾ ਵੱਡਾ ਮਜ਼ਾਕ ਲੱਗੇਗਾ, ਤਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੇਸ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਾਨੂੰਨ ਕੇਵਲ ਉਸ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਕਿਸਮ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਅਸਮਰੱਥਤਾ ਨੂੰ ਹੀ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਤਰਕ ਸਮਰੱਥਾਵਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਧੁੰਦਲੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਸ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਇਰਾਦਾ ਕਰਨਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ...

ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ 1872 ਦੀ ਧਾਰਾ 105

“105. ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਰ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਕੇਸ ਅਪਵਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। —ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, (45 ਦੇ 1860), ਜਾਂ ਉਸੇ ਸੰਹਿਤਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਪਵਾਦ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਕੇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਮ ਅਪਵਾਦ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਰ ਉਸ 'ਤੇ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਮੰਨੇਗੀ।”

8. ਸਬੂਤ ਦਾ ਭਾਰ ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਬਤ ਕਰੇ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਪਾਗਲ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਭਾਰ ਪ੍ਰਾਇਮਾ ਫੇਸੀ ਕੇਸ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਚਿਤ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਤਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸਵਸਥ ਮਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਾਗਲਪਨ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸੰਦੇਹ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰੇ। ਦੂਜੇ, ਇਹ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ, ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਅਭਿਯੋਗ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਗਲਪਨ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਵਸਥ ਮਾਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਰਯਾਪਤ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਉਪਲਬਧ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਮਾਨਤਾ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

9. ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 105, ਜੋ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਦਾ ਭਾਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਦੇ ਅਪਵਾਦ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਆਮ ਸਿਦਾਂਤ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਅਪਵਾਦ ਹੇਠ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਭਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 84 ਅਧੀਨ ਕੇਸ ਨੂੰ ਨਿਪਟਾਉਣ ਸਮੇਂ, ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਦੀ ਅਵਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਬਿਹਤਰ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ।

10. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 84 ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਨੀਯ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ, ਅਭਿਯੋਗ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵੱਖਰੇ ਕਿਰਦਾਰ ਹਨ। ਏਜੰਸੀ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾਂਚ ਸੰਭਾਲਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਅਸਵਸਥਤਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 84 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

11. ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਾਰਜ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 84 ਦੇ ਸਖਤੀ ਵਿੱਚ ਅਸਵਸਥ ਮਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(1) ਅਭਿਯੋਗ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸੰਦੇਹ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮਨੋਦਸ਼ਾ ਨਾਲ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਸੀ; ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਦਾ ਭਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਅਭਿਯੋਗ 'ਤੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।" (2) ਇੱਕ ਪੁਨਰਵਿਚਾਰਯੋਗ ਮਾਨਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਪਾਗਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 84 ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਹੈ: ਦੋਸ਼ੀ ਇਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਬੂਤ ਜ਼ਬਾਨੀ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਜਾਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਗਤ ਰੱਖ ਕੇ ਖਾਰਜ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ 'ਤੇ ਸਬੂਤ ਦਾ ਭਾਰ ਉਸ ਪਾਰਟੀ 'ਤੇ ਹੈ ਜੋ ਸਿਵਲ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(3) ਜੇਕਰ ਦੋਸ਼ੀ ਇਹ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਹ ਅਪਰਾਧ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਪਾਗਲ ਸੀ, ਤਾਂ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਜਾਂ ਅਭਿਯੋਗ ਵੱਲੋਂ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਤੱਤਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਉਚਿਤ ਸੰਦੇਹ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ 'ਤੇ ਆਰੋਪ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਮਾਨਿਆ ਬੋਝ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

13. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬਾਪੂ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ:

“8. ...ਮਾਨਸਿਕ ਅਸਥਿਰਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਪਾਗਲਪਨ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਇਤਿਹਾਸ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਈਮਾਨਦਾਰ ਜਾਂਚਕਰਤਾ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮੈਡੀਕਲ ਜਾਂਚ ਲਈ ਭੇਜੇ ਅਤੇ ਉਸ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਜੇ ਇਹ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਖਾਮੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸੰਦੇਹ ਦਾ ਲਾਭ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਸ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ, ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਾਰਕਾਂ ਦਾ ਸਬੂਤ।

xxx

xxx

xxx

12. ਸਿਰਫ ਮਾਨਸਿਕ ਅਸਥਿਰਤਾ ਜਾਂ ਅਧੂਰੀ ਭ੍ਰਾਂਤੀ, ਅਣਰੋਕਿਆ ਉਤੇਜਨਾ ਜਾਂ ਮਨੋਵਿਕਾਰੀ ਦੇ ਮਜਬੂਰੀ ਭਰੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 84 ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਰਕਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਾਨੂੰਨ ਅਜੇ ਵੀ ਪੁਰਾਣੇ ਐਮ'ਨੈਗਟਨ ਨਿਯਮਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਜੋ ਕਿ 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਾ 84 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਹੀ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਲਾਰਡਸ ਦੇ ਸਦਨ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ, ਐਮ'ਨੈਗਟਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ [(1843) 4 ਸ੍ਰ ਟ੍ਰ ਐਨ ਐਸ 847 (ਐਚਐਲ)] ਵਿੱਚ। ਘਟਨਾ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ, ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ

ਬਾਅਦ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ, ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਨਹੀਂ।

ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਪਰ ਅਪਰਾਧੀ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਕਸਰ ਕੁਝ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ। ਇੱਕ ਪਾਗਲ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਅੰਤਰਾਲ ਸਿਰਫ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਹਿੰਸਕ ਲੱਛਣਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਮਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਬਹਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ; ਪਰ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮੂਲ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਜਾਂ ਪਰਫੈਕਟ ਬਹਾਲੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਲਈ, ਜੇ ਅਜਿਹੀ ਬਹਾਲੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਣ, ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ; ਪਰ ਸਿਰਫ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਹਿੰਸਕ ਲੱਛਣਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਪਰਯਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।"

14. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀਦਾਸ ਲੋਕਾ ਰਾਠੇਡ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ (2018) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 718 ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ:

"11. ਧਾਰਾ 84 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਜੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ, ਮਾਨਸਿਕ ਅਸਥਿਰਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਕਿਸਮ ਜਾਂ ਉਹ ਜੋ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਗਲਤ ਹੈ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਭਾਰ ਮੁਲਜ਼ਮ 'ਤੇ, ਸਬੂਤ ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 105 ਅਧੀਨ ਇੰਨਾ ਸਖਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਉਚਿਤ ਸੰਦੇਹਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ 'ਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੁਰੇਂਦਰ ਮਿਸ਼ਰਾ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਝਾਰਖੰਡ (2011) 11 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 495 : (2011) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. (ਕ੍ਰਿ) 232 ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰ ਅਭਿਯੋਗ 'ਤੇ ਸ਼ਿਫਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਅਪਵਾਦ ਦੀ ਲਾਗੂਤਾ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰੇ। ਪਰ, ਹਰ ਇੱਕ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਨਸਿਕ ਅਸਥਿਰਤਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਟੈਸਟ ਦਾ ਮਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਾਗਲਪਨ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਪਾਗਲਪਨ ਨਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ ਰਾਜਸਥਾਨ ਬਨਾਮ ਸ਼ੇਰਾ ਰਾਮ (2012) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 602 : (2012) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. (ਕ੍ਰਿ) 406 ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ: (ਸ਼ੇਰਾ ਰਾਮ, ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਪੰ. 614, ਪੈਰਾ 19)

"19...ਇੱਕ ਵਾਰ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਮਾਨਸਿਕ ਵਿਕਾਰ ਜਾਂ ਮਾਨਸਿਕ ਘਾਟ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਮ, ਡਿਮੈਂਸ਼ੀਆ, ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਅਤੇ ਆਤਮ-ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀ ਕਮੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਸਮਿਆਂ 'ਤੇ ਉਚਿਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਮੌਖਿਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਪਰਾਧਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਆਮ ਅਪਵਾਦਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਲੈਣ ਦਾ ਹੱਕ ਹੋਵੇਗਾ।" 12. ਮਾਨਸਿਕ ਅਸਥਿਰਤਾ ਦੇ ਬਚਾਅ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਮਾਂ ਬਿੰਦੂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਹਾਲਤ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਰਤਨ ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਐਮ.ਪੀ. (1970) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 533 : 1971 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. (ਕ੍ਰਿ) 139 ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ: (ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਪੰ. 533-34, ਪੈਰਾ 2)

"2. ਹੁਣ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨਸਿਕ ਅਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਣਾਇਕ ਸਮਾਂ ਉਹ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਪਰਾਧ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਰ ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦਹਿਯਾਭਾਈ ਛਗਨਭਾਈ ਠੱਕਰ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਰਾਜ (1964) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 361 : ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1964 ਐਸ.ਸੀ. 1563, ਵਿੱਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ 'ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦਯੋਗ ਧਾਰਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਜਦੋਂ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਪਾਗਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 84 ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਅਰਥ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਇਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਬੂਤ- ਮੌਖਿਕ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਜਾਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਰੱਖ ਕੇ ਖਾਰਜ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ 'ਤੇ ਸਬੂਤ ਦਾ ਭਾਰ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਸਿਵਲ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ'।"

13. ਜੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਮੱਗਰੀ ਤੋਂ, ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਹਾਲਤ ਬਾਰੇ ਵਾਜਬੀ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਜਬੀ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਲਾਭ ਅਤੇ ਨਤੀਜਤਨ ਬਰੀਕਰਨ ਦਾ

ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਜੇ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜ (1990) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 190 : 1990 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. (ਕ੍ਰਿ) 378." ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ।

ਫੌਜਦਾਰੀ ਤਰੀਕਾ ਕਾਨੂੰਨ 1973 ਦਾ ਅਧਿਆਇ XXV

15. ਫੌਜਦਾਰੀ ਤਰੀਕਾ ਕਾਨੂੰਨ 1973 (ਇਥੇ 'ਕ੍ਰ.ਪੀ.ਸੀ.' ਕਹਾ ਜਾਵੇਗਾ) ਦਾ ਅਧਿਆਇ XXV, ਹਾਲਾਂਕਿ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਸੁਭਾਵ ਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਇੱਕ ਮਾਨਸਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਸਥਿਰ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਨਿਪਟਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸੁਭਾਵਿਕ ਵੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕ੍ਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 328 ਤੋਂ 339 ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕ੍ਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 329 ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਬਿਨੈ ਦੀ ਲੋੜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇਗਾ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਧਾਰਾ 330 ਅਧੀਨ, ਅਦਾਲਤ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਵੀ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਸ ਦੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਲਈ ਖੜੇ ਹੋਣ ਦੀ ਅਸਮਰੱਥਤਾ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਨਾਲ ਹੀ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਸੱਖਤ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਕ੍ਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 334 ਅਨੁਸਾਰ, ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇੱਕ [ਐਮ. ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ] ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੇਗਾ।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਰਧਾਰਨ ਕਿ ਕਾਰਵਾਈ ਮਾਨਸਿਕ ਅਸਥਿਰਤਾ ਕਾਰਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕਾਰਨ ਸਾਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਨਸਿਕ ਅਸਥਿਰਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਰੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਾਰਵਾਈ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ।

16. ਚਰਚਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਅਧੀਨ ਪੂਰੀ ਸੋਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਮਾਨਸਿਕ ਅਸਥਿਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ, ਨਾ ਕੇਵਲ ਉਸਦੀ ਸੋਚਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਕਾਰਨ, ਬਲਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜੋਗਤਾ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਵਜੋਂ ਵੀ ਵਰਤਾਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਉਪਚਾਰਾਤਮਕ ਉਪਾਅ ਲੱਭਣਾ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਨਿਆਂ ਕਰਨਾ ਹੈ।

17. ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਅਧਿਆਇ 25 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਦਿਆਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ 2009 ਵਿੱਚ ਸੋਧਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 84 ਅਧੀਨ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਿਆਂ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਦੋਸਤਾਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਅਸਥਿਰਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 84 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

18. ਸਾਨੂੰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਪਾਗਲਪਨ ਦੇ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਡਾਕਟਰੀ ਨਿਆਂ-ਸ਼ਾਸਤਰ 'ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਢੁਕਵੀਂ ਸਮੱਗਰੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ:

ਜੈਸਿੰਘ ਪੀ. ਮੋਦੀ, ਮੈਡੀਕਲ ਨਿਆਂ-ਸ਼ਾਸਤਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਅਤੇ ਟੈਕਸੀਕੋਲੋਜੀ, 26 ਈ.ਡੀ. 2018, ਸਫ਼ਾ. 938

"ਮਾਨਸਿਕ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ: ਕਲੀਨਿਕਲ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਉਹ ਸਵਾਲ ਜੋ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। -ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਤੈਅ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਹਾਲਤ ਕੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕੀ ਉਹ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਫਿੱਟ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਮੈਡੀਕਲ ਪਾਗਲਪਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਾਗਲਪਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਹੋਣ। ਇੱਕ ਮਾਨਸਿਕ ਬੀਮਾਰੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਡੀਕਲ ਪਾਗਲਪਨ ਲਈ ਸੰਸਥਾਗਤ ਦੇਖਭਾਲ ਜਾਂ ਥੈਰੇਪਿਊਟਿਕ ਦੇਖਭਾਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਗਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ

ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 84 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਸਬੂਤ ਲਈ ਆਮ ਅਪਵਾਦ ਨੂੰ ਯੋਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਦੋਸ਼ੀ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਥਿਰ ਹੈ? ਕੀ ਮਾਨਸਿਕ ਅਸਥਿਰਤਾ ਅਜਿਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ (i) ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਕਿਸਮ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਜਾਂ (ii) ਕਾਰਵਾਈ ਗਲਤ ਹੈ, ਜਾਂ (iii) ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ? ਇਹ ਸਵਾਲ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹਨ। ਕੀ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ? ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਮੁਕੱਦਮੇ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪਰਯਾਪਤ ਯੋਗਤਾ ਹੋਵੇ। ਹਰ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਜਾਣਨ ਦਾ ਬੰਧਨ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਪਰਾਧ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਹਾਲਤ ਕੀ ਸੀ? ਕੀ ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਮਾਨਸਿਕ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਢੋਂਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਜਵਾਬ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਲਈ ਅਪਰਾਧਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇਖਭਾਲ ਸਵਾਲ ਜਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ: ਮਾਨਸਿਕ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਪੂਰਵਾਨੁਮਾਨ ਕੀ ਹੈ? ਕੀ ਉਹ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡਣ ਲਈ ਖਤਰਨਾਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ? ਕਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਵਾਲ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਪਾਗਲਪਨ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਕਿਸਮ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਐਕਟ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਅਟੱਲ ਪ੍ਰੇਰਣਾ? ਦੀ ਸੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ ਇੰਨੀ ਗੰਭੀਰ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ? ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਰਮ ਵਿਚ ਫਸਣ ਲਈ ਸੀ ਝੂਠੇ ਸਮਝੇ ਗਏ ਨਿੱਜੀ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅਪਰਾਧਿਕ ਹਮਲਾ ਜਾਂ ਸੱਟ?

ਮੁਲਾਂਕਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ।-ਮੁਲਾਂਕਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ, ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਘਟਕਾਂ ਜਾਂ ਡਾਟਾ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀ ਹੈ: (ਅ) ਦੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਇੰਟਰਵਿਊ (ਬੀ) ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸਾਧਨ, ਅਤੇ (ਸੀ) ਤੀਜੇ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ (ਪਰ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ) ਸਹਾਇਕ ਰਿਪੋਰਟਾਂ, ਗਵਾਹ ਬਿਆਨਾਂ, ਪੀੜਤ ਬਿਆਨਾਂ, ਪੁਲਿਸ ਰਿਪੋਰਟਾਂ, ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡਾਂ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਮਾਨਸਿਕ ਸਿਹਤ, ਇਲਾਜ, ਸਕੂਲ, ਮੈਡੀਕਲ, ਅਪਰਾਧ ਦ੍ਰਿਸ਼, ਆਦਿ) ਸਮੇਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਪਰਾਧਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ 'ਭ੍ਰਮਾਤਮਕਤਾ' ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਅਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ) ਅਕਸਰ ਕੇਂਦਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮਾਨਸਿਕ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥਤਾ ਦੀ ਹੱਦ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਕੇਸ ਜੋ ਵਿਵਾਦਿਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਾ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਮਾਹਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਤੀਜੇ ਜਾਂ ਔਪਚਾਰਿਕ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਨਿਦਾਨ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਲਕਿ, ਪ੍ਰੀਖਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ, ਮਾਹਰ ਵਜੋਂ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਹਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰਕ, ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ, ਸੰਜਣਾਤਮਕ ਅਤੇ ਨਿਰਣਾਯਕ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਬਾਰੇ ਸਟੇਟ-ਆਫ-ਦ-ਆਰਟ/ਵਿਗਿਆਨ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ/ਨੈਤਿਕ ਨਿਰਣਾਯਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ।" 19. ਹੁਣ, ਅਸੀਂ ਸਕਿਜੋਫ੍ਰੇਨੀਆ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਮਾਨਸਿਕ ਬੀਮਾਰੀ 'ਤੇ ਆਉਣਗੇ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਾਹਰਾਂ ਦੇ ਖਾਸ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਪਾਠ ਨੂੰ ਉਦ੍ਧ□ਤ ਕਰਨ ਦੇ:

ਸਿਜ਼ੋਫਰੀਨੀਆ

19. ਹੁਣ, ਅਸੀਂ ਸਕਾਈਜ਼ੋਫਰੀਨੀਆ ਕਾਰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਮਾਨਸਿਕ ਬਿਮਾਰੀ ਵੱਲ ਆਵਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਉਕਤ ਮੁੱਦੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਉਪਲਬਧ ਸੰਬੰਧਿਤ ਟੈਕਸਟ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ:

ਜਸਿੰਘ ਪੀ. ਮੋਦੀ, ਮੈਡੀਕਲ ਜੁਰਿਸਪ੍ਰੂਡੈਂਸ ਅਤੇ ਟਾਕਸੀਕੋਲੋਜੀ ਤੇ ਇੱਕ ਪਾਠਪੁਸਤਕ, 26ਵੀਂ ਐਡੀ. 2018, ਪੰਨਾ 922NONE

"(ii) ਸਕਿਜੋਫ੍ਰੇਨੀਆ. - ਕ੍ਰੇਪੇਲਿਨ (ਐਮਿਲ ਕ੍ਰੇਪੇਲਿਨ, ਜਰਮਨ ਮਨੋਚਿਕਿਤਸਕ.), 1896 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ 'ਡਿਮੈਂਸ਼ੀਆ ਪ੍ਰੀਕੋਕਸ' ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ। 1911 ਵਿੱਚ, ਯੂਜੀਨ ਬਲੂਲਰ (ਪੌਲ ਯੂਜੀਨ ਬਲੂਲਰ, ਸਵਿਸ ਮਨੋਚਿਕਿਤਸਕ ਅਤੇ ਯੂਜੀਨਿਸਟ.) ਨੇ 'ਸਕਿਜੋਫ੍ਰੇਨੀਆ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਰਿਚਯ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਹੈ ਮਨ ਦਾ ਵਿਖੰਡਨ। ਡਿਮੈਂਸ਼ੀਆ ਪ੍ਰੀਕੋਕਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੇ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਬੀਮਾਰੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਡਿਮੈਂਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਪ੍ਰੀਕੋਕਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਬੀਮਾਰੀ ਯੌਵਨ ਜਾਂ ਕਿਸ਼ੋਰਾਵਸਥਾ ਦੇ ਸਮੇਂ

ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈ। ਚੂੰਕਿ ਇਹ ਸੋਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬੀਮਾਰੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਡਿਮੈਂਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਇੱਕ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਪੂਰਵਾਨੁਮਾਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ।"

ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਏ. ਮਾਰਟਿਨ (2007), "ਆਕਸਫੋਰਡ ਕੰਸਾਈਜ਼ ਮੈਡੀਕਲ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ (7ਵੀਂ ਐਡੀਸ਼ਨ)", ਪੰਨਾ 642NONE

“ਸਕਿਜੋਫ੍ਰੇਨੀਆ n. ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਮਾਨਸਿਕ ਬੀਮਾਰੀ ਜੋ ਸੋਚ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਵਿਖੰਡਨ, ਅਸਲੀਅਤ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆ ਦੀ ਕਮੀ ਦੁਆਰਾ ਵਰਣਿਤ ਹੈ। ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਲੱਛਣ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ *ਭ੍ਰਮ ਅਤੇ *ਹੇਲੁਸੀਨੇਸ਼ਨਜ਼ (ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦੇ), ਆਮ ਹਨ, ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ *ਸ਼ਨਾਈਡਰੀਅਨ ਪਹਿਲੀ-ਰੈਂਕ ਦੇ ਲੱਛਣ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਹਨ। ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਲੱਛਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਵਾਪਸੀ, ਅਹੰ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੀ ਖਰਾਬੀ, ਅਤੇ ਊਰਜਾ ਅਤੇ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਦੀ ਗੁਆਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਜੇ ਲੱਛਣ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਬਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਕਿਜੋਫ੍ਰੇਨੀਆ ਦੀ ਨਿਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬੀਮਾਰੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਠੀਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਕਸਰ ਜਾਂ ਕਦੇ ਕਦੇ ਰਿਲੈਪਸਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਕੋਰਸ ਚਲਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਕਰੋਨਿਕ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ। *ਐਂਟੀ-ਸਾਈਕੋਟਿਕ ਦਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਜੋਰਦਾਰ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਪੁਨਰਵਾਸ ਨਾਲ ਪੂਰਵਾਨੁਮਾਨ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਈ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜਨਾਨਕ ਫੈਕਟਰ, ਪਰਿਵੇਸ਼ਕ ਤਣਾਅ, ਅਤੇ ਸੰਭਵਤ: ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਵਾਈ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।”
“ਸਕਿਜੋਫ੍ਰੇਨੀਆ ਸਪੈਕਟ੍ਰਮ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਾਨਸਿਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਕਿਜੋਫ੍ਰੇਨੀਆ, ਹੋਰ ਮਾਨਸਿਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ, ਅਤੇ ਸਕਿਜੋਟਾਇਪਲ (ਵਿਅਕਤੀਤਵ) ਬੀਮਾਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੋਮੇਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਰਿਭਾਸਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: ਭ੍ਰਮ, ਹੇਲੁਸੀਨੇਸ਼ਨਜ਼, ਅਸਤ-ਵਿਅਸਤ ਸੋਚ (ਬੋਲੀ), ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਸਤ-ਵਿਅਸਤ ਜਾਂ ਅਸਾਮਾਨਿਆ ਮੋਟਰ ਵਿਵਹਾਰ (ਕੈਟੋਨੀਆ ਸਮੇਤ), ਅਤੇ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਲੱਛਣ।”

20. ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਕਿਜੋਫ੍ਰੇਨੀਆ ਜ਼ਰੂਰ ਇੱਕ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਮਾਨਸਿਕ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ।

ਤੱਥ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ

21. ਅਭਿਯੋਗ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਉਸ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜੋ ਉਸਦੇ ਦਾਦਾ ਦੇ ਭਰਾ ਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਕੋਈ ਵੀ ਬੱਚੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਕੋਈ ਮੋਟੀਵ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਕਾਰਜ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਉਕਸਾਹਟ ਅਤੇ ਪੂਰਵ-ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਮ੍ਰਿਤਕ 'ਤੇ ਇੱਕ ਲੋਹੇ ਦੀ ਤਾਲਾ ਪਲੇਟ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਘਟਨਾ 14.05.2004 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 6:00 ਵਜੇ ਵਾਪਰੀ। ਇਸਨੂੰ PW2 ਨੇ ਵੇਖਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬੱਸ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਉੱਥੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਬੱਸ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਨੇ ਨਾ ਤਾਂ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਹਿਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਛੱਡਣ ਦੀ।

22. ਉਸਨੂੰ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਿਹਵਾਨੀ ਵਿੱਚ GMC ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਇਲਾਜ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ 17.11.2003 ਤੋਂ 26.11.2003 ਤੱਕ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਇੱਕ ਇਨ-ਪੇਸ਼ੈਂਟ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਚਿੰਤਾ ਨਿਊਰੋਸਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆਤਮਕ ਉਦਾਸੀ ਅਤੇ ਐਸਿਡ ਪੈਪਟਿਕ ਬੀਮਾਰੀ ਅਤੇ ਹਲਕੇ ਹਾਈਪਰਟੈਂਸ਼ਨ ਦੇ ਲੱਛਣਾਂ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਇਲਾਜ ਸਕਿਜੋਫ੍ਰੇਨੀਆ ਲਈ ਮਤਲਬੀ ਇਕ ਵਰਗਾ ਸੀ। ਅਨੁਸਾਰਨ, ਉਸਨੂੰ ਦਵਾਈ ‘ਥਿਓਰਿਲ’ ਲਿਖੀ ਗਈ।

23. ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਸੈਕਸ਼ਨ 329 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਅਸਮਰੱਥਤਾ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ। ਦੋ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ AWs 1 ਅਤੇ 2 ਵਜੋਂ ਗਵਾਹੀ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਤੱਥ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਸੱਚਮੁਚ ਸਕਿਜੋਫ੍ਰੇਨੀਆ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸੀ। AW2 ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ GMC ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਬਿਹਵਾਨੀ ਵਿੱਚ ਇਲਾਜ ਲੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। AW1 ਉਹ ਡਾਕਟਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ ਜਾਂਚਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ

ਉਹ ਸਚਮੁਚ ਕਰੋਨਿਕ ਸਕਿਜੋਫ੍ਰੇਨੀਆ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ DW1 ਵਜੋਂ ਗਵਾਹੀ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਉਸਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਕਿਜੋਫ੍ਰੇਨੀਆ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ 14 ਜਾਂ 15 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨੋਟ ਲਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਨੂੰ ਵੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਜਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਸ ਸਰਕਾਰੀ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਟ੍ਰਾਇਲ ਲਈ ਕਾਫੀ ਫਿੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਇਨ-ਪੇਸ਼ੈਂਟ ਵਜੋਂ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟ੍ਰਾਇਲ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

24. ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮੈਰਿਟਸ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ। ਪਾਗਲਪਨ ਦੀ ਦਲੀਲ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ6, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਦਾਦਾ ਦੇ ਭਰਾ ਨੇ ਕੋਈ ਅਸਾਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਹੋਰ, ਪੀਡਬਲਯੂ10 ਜੋ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਡਾਕਟਰ ਸੀ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਠੀਕ ਸੀ।

25. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਰਕਾਰੀ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਜਿਸਨੇ ਏਡਬਲਯੂ1 ਅਤੇ ਡੀਡਬਲਯੂ1 ਵਜੋਂ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡੀਡਬਲਯੂ2 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਵੀ, ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਚਾਚਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਪਿਛਲੀ ਇਲਾਜ ਬਾਰੇ ਬੋਲਿਆ। ਏਡਬਲਯੂ2 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਾ ਵੀ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

26. ਇਸ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ, ਭਿਵਾਨੀ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਤੋਂ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਮੰਗਵਾਈ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਦਵਾਈ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਇਲਾਜ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਹਾਂ, ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਕਸਰਤ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਹੁੰਦੀ, ਜੇਕਰ ਏਡਬਲਯੂ2 ਦੀ ਗਵਾਹੀ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਤੋਂ ਸਮਝੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸਕਿਜੋਫ੍ਰੇਨੀਆ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ 16 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਇਲਾਜ ਦੀ ਕਿਸਮ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਆਈ ਸੀ। ਭਾਵੇਂਕਿ, ਇਹ ਮਟੀਰੀਅਲ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਲਾਜ ਦੀ ਸਚਾਈ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਏਡਬਲਯੂ2 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

27. ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਜੋੜ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਕੇਵਲ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾਂਚਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਾਫੀ ਹੈ, ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ DW1 ਵਜੋਂ ਜਿਸ ਨੇ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਕੇਵਲ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਫਿੱਟ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਪਾਗਲਪਨ ਦੀ ਸੂਚਕ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੋਵੇਂ ਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅਤੇ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਬੋਝ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ।

28. ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਖਿਲਾਫ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੁਹਰ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 84 ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਲਾਭ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

29. ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਸੰਬੰਧੀ 25.07.2006 ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਧੀਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਯਾਬ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਮਿਤੀ 02.06.2008 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

30. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨਤੀ ਬੌਂਡ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਲੰਬਿਤ

ਅਰਜ਼ੀ(ਆਂ), ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਨਿਪਟਾਈ ਜਾਵੇਗੀ।

ਅੰਕਿਤ ਜੁਵਾਨ
(ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ : ਮਹੇਂਦਰ ਯਾਦਵ, ਐਲ.ਸੀ.ਆਰ.ਏ.)

ਅਪੀਲ ਮਨਜ਼ੂਰ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Vasu Gupta
Advocate